

CAPUT QUARTUM.

DE REGULIS FIDEI.

Regulæ fidei sunt viæ nos dirigentes ad certo cognoscendum tum revelationis existentiam, tum genuinum ejus sensum. Tota revelatio divina custoditur, velut depositum, in Scriptura sacra et in traditione: quoniam autem neque Scriptura neque traditio veritates in se contentas viva voce explicant, dicuntur regulæ fidei mortuæ seu inanimatæ, et forte rectius dicerentur fontes fidei. Necessariam esse regulam vivam seu animatam Scripturam et traditionem infallibili auctoritate explicantem, theologi catholici unanimiter docent, ostenduntque eam esse Ecclesiam quæ infallibiliter loquitur, juxta omnes, sive per concilium generale, sive per consensum expresum aut tacitum episcoporum dispersorum summo Pontifici junctorum.

De hac fidei regula sufficienter diximus in Tractatu *de vera Ecclesia*; nunc igitur restat ut de Scriptura sacra et de traditione quædam in duplici articulo dicamus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SCRIPTURA SACRA.

Per Scripturam sacram intelligitur verbum Dei divinitus scriptum. Dicitur etiam per excellentiam simpliciter *Scriptura*, vel *Biblia* aut *Litteræ sacræ*; vocatur *Testamentum*, quia sicut voluntas hominis testamento declaratur, sic Deus per Scripturam sacram voluntatem suam hominibus manifestavit. Appellatur *insuper verbum Dei*, *sermo Dei*, *divina eloquia*, etc.

Librorum Veteris et Novi Testamenti authenticitatem, veritatem et integritatem in Tractatu *de vera Religione* demonstravimus. His suppositis, paucis verbis nobis dicendum est 1° de eorum divinitate, 2° de eorum canonicitate, 3° de multiplici eorum sensu, 4° de regulis ad assignan-

dum sensum eorum genuinum sequendis, et 5° de variis eorum editionibus.

§ I. — De librorum Veteris et Novi Testamenti divinitate.

Triplici modo liber aliquis dici potest divinus seu divinitus scriptus, nempe 1° si Deus scriptori immediate revelet quid debeat scribere; 2° si Deus per internam voluntatis incitationem aliquem ad scribendum efficaciter moveat, et per mentis illustrationem ei inspiret quæ vult ut ab eo scribantur; hic modus dicitur inspiratio divina; 3° si Deus aliquem ex proprio motu scribentem ita speciali assistentia dirigat, ut eum ab omni errore tueatur.

Communius docetur solam Dei assistentiam ad constituendum librum sacrum non sufficere; tunc enim ipsius verba, licet ab omni errore auxilio Dei servata, non essent proprie verba Dei. Sic conciliorum generalium definitiones, etsi assistentia Dei infallibiles, a nemine Scripturæ sacræ æquiparantur.

Omnes concedunt immediatam Dei revelationem necessariam non esse ut liber aliquis recte dicatur divinus; clare enim concipitur librum Deo inspirante scriptum, reipsa a Deo venire, verba Dei continere, ac consequenter esse divinum. Quærendum est igitur 1° an libri Veteris et Novi Testamenti fuerint inspirati, et 2° quo modo fuerint inspirati.

Notandum ingens dari discrimen inter revelationem et inspirationem, licet utraque sese non excludat.

Revelatio est manifestatio veritatis a Deo viis supernaturalibus facta, inspiratio vero est quædam supernaturalis excitatio ad scribendum, cum illustratione interiori et directione a Spiritu sancto impressis.

Auctores sacri, sub inspiratione Dei scribentes, aliquando immediatam habuerunt revelationem, ut Moyses et Prophetæ; aliquando proprie dicta revelatione non indiguerunt, quia narrabant facta aliunde sibi nota.

Punctum primum. — An libri Veteris et Novi Testamenti fuerint inspirati.

Negavit Spinoza, in opere inscripto: *Tractatus theolo-*

gico-politicus, cap. 11; negant hodie non solum deistæ, omnem revelationem tollentes, sed et Christiani ignari vel indifferentes, qui libros utriusque Testamenti, præsertim Novi, laudant ut bonos et pios, nolunt vero eos a Deo expresse fuisse inspiratos. Quidam doctores catholici, inter quos Erasmus, *Holden*, etc., tenuerunt divinam inspirationem ad ea solummodo se extendere quæ doctrinalia sunt vel ad doctrinalia proximum habent respectum; ad alia vero, solam Dei assistentiam esse admittendam. Hos et illos in duplici propositione confutabimus.

PROPOSITIO PRIMA.

Libri Veteris et Novi Testamenti vere fuerunt inspirati.

Hæc propositio est de fide. Solis enim motivis credibilitatis demonstravimus Ecclesiæ Christi existentiam ejusque auctoritatem infallibilem: atqui Ecclesia in concilio Tridentino coadunata definiit, sess. 4, « omnes libros tam » Veteris quam Novi Testamenti, cum utriusque unus » Deus sit auctor.... pari pietatis affectu ac reverentia » se suscipere ac venerari. Eosdem semper proposuit fidelibus ut verbum Dei continentes. Ergo.

In edenda autem hac fidei definitione Ecclesia innixa est ipsamet Scriptura sacra, testimoniis Patrum, traditione et argumento theologico.

1° *Scriptura sacra.* Solis namque viis naturalibus demonstratur libros Veteris et Novi Testamenti saltem habendos esse ut monumenta humana inconcussa: eorum igitur testimonium merito invocatur ad ipsorum naturam recte cognoscendam. Porro ex multis prædictorum librorum textibus constat eorum auctores a Deo fuisse inspiratos; etenim sancti illi homines missionem suam miraculis et prophetiis ostendentes, ab omni mendacio tam evidenter alieni, variis in locis testantur se ea quæ scribunt a Deo accepisse, se Deo mandante vel inspirante hæc scribere: v. g., *Locutus est Dominus ad Moysen, dicens; Dixit Dominus ad Moysen; Locutusque est Dominus cunctos sermones hos* (ibi agitur de lege in monte Sinai data,

Exod. xx); *Audite me; Hæc dicit Dominus*, etc.. etc. Hi textus probant Moysen ea in Pentateucho scripsisse quæ a Deo didicerat.

In libris Novi Testamenti sæpe allegantur Scripturæ ut divinam habentes auctoritatem: exempli gratia, Joan. v, 39: *Scrutamini Scripturas; illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*; et 46: *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit*; Luc. xxix, 27: *Et incipiens a Moysæ et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant*.

II Tim. iii, 16: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia.*

Hebr. i, 1: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.*

II Petr. i, 20: *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

Certe Scripturæ quæ sic exhibentur ut a Deo inspiratæ illi sunt libri qui a Judæis habebantur ut canonici; talis quippe est sensus obvius vocis Scripturarum. Hoc argumentum valet pro libris qui apud Judæos habebantur ut inspirati. Ergo 2°.

2° *SS. Patrum testimoniis ac traditione.* S. Irenæus, contra Hæres. l. 2, cap. 28: « Scripturæ perfectæ sunt, » quippe a Verbo Dei et Spiritu ejus dictæ. »

S. Just., Dialogo cum Tryph. « Adhuc autem ut vobis » persuadeam nihil vos Scripturarum intelligere, alium » quoque Psalmum Davidi a Spiritu sancto dictatum com- » memorabo. » Eadem veneratione de aliis Scripturæ partibus variis in locis loquitur.

S. Theophilus, ad Autolyicum, l. 3, n. 12, inter opera S. Just.: « Adhuc etiam et de justitia quam lex præcipit » consentaneæ inveniuntur Prophetarum et Evangeliorum » sententiæ, propterea quod omnes uno Dei afflati Spiritu » locuti sunt. »

Tertull., lib. de Cultu feminarum, cap. 3 : « Legimus, » inquit, omnem Scripturam ædificationi habilem, divinitus inspirari. » Verbis B. Pauli ad Tim. supra citatis evidenter alludit.

Alii omnes eodem sensu locuti sunt, et unanimis ac constans fuit Judæorum ac Christianorum sententia, libros canonicos divinitus fuisse inspiratos. Ergo 3°.

3° *Argumento theologico.* Christus suos mittens Apostolos, dedit eis eorumque successoribus auctoritatem docendi infallibiliter quæcumque ab illis didicerant, promittens se cum illis docentibus perpetuo affuturum esse. Ergo ab eo tempore Ecclesia docens speciali Dei assistentia fuit infallibilis. Quando igitur libri Novi Testamenti successive prodierunt, Ecclesia infallibiliter judicare potuit an veram Christi doctrinam divinitus continerent. Porro sic præsentavit et continuo præsentat libros tum Veteris tum Novi Testamenti. Ergo 4°, etc.

Fatendum est tamen probationes istas insufficientes fore, si a traditionibus judaicis et christianis et a definitionibus Ecclesiæ sejungerentur, ad demonstrandum omnes libros Veteris et Novi Testamenti inspiratos esse : adversus illos seorsim sumptos multa objici possent. Idcirco protestantes, traditiones et auctoritatem Ecclesiæ negantes, nullam habent viam clare demonstrandi libros quos habent ut divinos vere fuisse inspiratos.

PROPOSITIO SECUNDA.

Divina inspiratio non solum ad præcipuas, sed ad omnes partes Scripturarum ab auctoribus sacris exaratas extendenda est.

Prob. decreto concilii Tridentini.

Concilium enim Tridentinum, sess. 4, in fine decreti de canonicis Scripturis, ait : « Si quis autem libros ipsos » integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia » catholica legi consueverunt, et in veteri Vulgata Latina » editione habentur, pro veris et canonicis non susceperit... anathema sit. » Ergo illi libri quoad omnes partes

habendi sunt ut sacri : at partes non inspiratæ improprie dicerentur sacra : ergo. Quia tamen sacrum concilium ipsa voce *inspirationis* non utitur, propositio nostra, licet certissima, non est de fide catholica.

Concilii decretum innixum est Scriptura sacra, traditione et ratione.

2° *Scriptura sacra.* Textus enim Scripturæ superius alati probant libros Veteris et Novi Testamenti simpliciter esse divinos : at dici non possent simpliciter divini, si in cunctis partibus non fuissent inspirati : ergo 1°, etc. Idem argumentum testimoniis Patrum applicari potest.

2° *Traditione.* Communis enim sensus, tum Judæorum, tum Christianorum, libros Scripturæ semper habuit ut simpliciter divinos, ut Spiritu Dei afflatos ; et, paucissimis exceptis, utriusque Testamenti doctores prædictam distinctionem vel ignoraverunt, vel impiam dixerunt, aut saltem procul rejecerunt, ut videre est apud Melchiorum Canum, l. 2, cap. 17. Ergo 3°.

3° *Ratione.* Admitti non potest sententia quæ divinam auctoritatem librorum sacrorum everteret : at sententia nobis opposita divinam, etc. Admissa enim distinctione inter partes inspiratas et partes non inspiratas, nulla pars certo haberi poterit ut divina, nisi aliqua existat regula ad partes inspiratas a non inspiratis tuto discernendas. Porro hujusmodi regula nullibi assignatur ; ergo 3°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In primis generis humani incunabulis, homines inculti proni erant ad judicandum quæcumque videbantur extraordinaria e cælo descendere : ergo sententia de Scripturarum inspiratione superstitioni tribui potest.

R. 1°. Dist. ant. Homines proni erant ad judicandum, etc., quia sciebant omnia a Deo venire, Deum omnibus præesse, primos homines allocutum esse, eis multa revelasse, *concedo* : sic judicabant ex superstitione, *nego ant.* Falso enim primi homines ab hodiernis philosophis exhibentur ut agrestes, inculti, etc. Ex certissimis quippe

monumentis constat eos ab ipso Deo multis ideis, notionibus et usu loquelæ donatos esse : non mirum ergo si omnia Deo tribuerint, atque Deum fere in omnibus viderint.

R. 2º. Nego conseq. Nam 1º libri sacri non fuerunt scripti in primis generis humani incunabulis, sed in variis temporibus in quibus homines non erant inculti; 2º auctores sacri se a Deo inspiratos esse dixerunt, miraculis et prophetiis se verum narrare demonstrarunt; Ecclesia infallibiliter definiit eos fuisse inspiratos. Ergo inspiratio librorum utriusque Testamenti superstitioni rationabiliter tribui non potest.

Obj. 2º. Inspiratio prorsus inutilis admitti non potest : at in multis librorum sacrorum partibus, nempe in iis quæ auctores via naturali nosebant, inspiratio erat prorsus inutilis : ergo.

R. Nego min. Illa quippe inspiratio dici non potest inutilis, quæ efficit ut narratio etiam factorum via naturali cognitorum, divinam habeat auctoritatem, sit sacra, sit verbum Dei, fiat intuitu finis a Deo intenti : atqui hoc præstat inspiratio divina auctoribus librorum sacrorum concessa, etiam pro factis via naturali cognitis : ergo.

Inst. 1º. In ea hypothesi, auctores sacri nihil debuissent propriis labori, studio, curæ, meditationi, etc. Attamen plures testantur se humano modo egisse, ut auctor libri II Machabæorum, II, 24 et seq., S. Lucas, in initio Evangelii sui : ergo.

R. Nego maj. Divina enim inspiratio laborem, curam et diligentiam humanam non excludit necessario, quia non repugnat Deum afflare scriptorem, eum ad laborem, curam et diligentiam excitando, et simul res ignotas revelando, oblivione deletas in memoriam revocando; quænam scribenda, quænam vero omittenda docendo : facta autem citata et alia quæ citari potuissent, Deum sic quandoque egisse probant, et nihil ultra. Ergo.

Inst. 2º. Plura in Scripturis sacris narrantur dubia, v. g., Joan. II, 6 : *Erant hydrice... capientes metretas binas vel ternas*; Luc. III, 23 : *Ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*; alia inspirari non potuerunt, v. g.

quæ Judith dixit Holoferno ut eum deciperet; alia sunt mendacia; sic, apud Matth., II, 23, citatur prophetia : *Quoniam Nazaræus vocabitur*, quæ nullibi legitur, etc. Ergo.

R. Nego antecedens quoad omnes partes. 1º Enim certum erat hydrias esse capientes metretas binas vel ternas, et Spiritus sanctus, ob rationes sibi cognitatas; circumstantiam capacitatis expressius ab Evangelista determinari noluit; idem de alio textu in exemplum allato dicendum est. 2º Certe non docemus ea quæ Judith dixit Holoferno aliaque multa in libris sacris relata, Deo inspirante facta esse, sed scripta. Unde inspiratio divina narrationem hujusmodi rerum afficit, non vero earum explicationem : probat igitur ea certo contigisse, et neutiquam ea fuisse licita. 3º S. Matth. dicens : *Ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas : Quoniam Nazaræus vocabitur*, verba alicujus Prophetæ citare noluit, sed rem per plures Prophetas expressam; vox enim *Nazaræus* significare potest hominem ab omni inquinamento segregatum, quod passim prædixerant Prophetæ de Christo, qui recte igitur vocabatur *Nazaræus*, tum propter locum habitationis, tum propter vitæ sanctitatem.

Obj. 3º. Librarii sacros libros scribentes aut typis exarantes, qui eos in alias convertunt linguas, ab erroribus non custodiuntur; ergo nec primi auctores ab omni errore in singulis partibus fuerunt necessario præservati.

R. Nego cons. et par. Rationes disparitatis sunt 1º quia errores amanuensium et librariorum ac interpretum facile deteguntur, comparatione cum textu originali, dum errores auctorum ipsorum nulla ratione detegi possent; 2º quia menda hujus generis cum erroribus in ipso textu existentibus nullam habent proportionem; 3º quia vitari non potuissent sine perpetuo miraculo quod Deus operari non tenetur. Ergo, etc.

Obj. 4º. Apostoli aliique auctores sacri non erant infallibiles loquendo; ergo nec scribendo.

R. Nego conseq. Deus enim, auctor illorum infallibilitatis, voluit eos scribentes speciali assistentia dirigere, non

vero eos loquentes. Quid inde? Nonne est liber in bonis suis distribuendis?

Caveamus ne aliquid falsi vel absurdi in libris sacris inesse dicamus, quia illud ideis nostris primo intuitu consonum non videtur: pro nobis potius æstimemus dicta sequentia S. Aug. verba contra Faustum, l. 77, cap. 5: « Ibi si quid velut absurdum moverit, non licet dicere: » Auctor hujus libri non tenuit veritatem; sed: Aut co- » dex est mendosus, aut interpret erravit, aut tu non » intelligis. »

Alia plura quæ objici solent, jam soluta sunt in tractatu *de vera Religione*, parte 3^a, capite 7.

Punctum secundum. — *Quo modo Libri sacri fuerint inspirati.*

Inter ea quæ ab auctoribus sacris scripta sunt, quædam ipsis immediate fuerunt revelata, nempe ea quæ ignorabant et via naturali cognoscere non poterant, ut mysteria, leges et mandata divina; alia vero a Spiritu sancto eis suggesta sunt et quasi dictata per motum voluntatis et illustrationem intellectus, *ut supra notavimus*. Modus autem hujusmodi excitationis atque illustrationis nos latet: probabiliter non fuit idem in omnibus.

Lessius et Hamelius, theologi e societate Jesu, inter quædam alia minus recta, sequentem propugnaverunt propositionem anno 1586: « Liber aliquis, qualis forte » secundus Machabæorum, humana industria sine assi- » stentia Spiritus sancti scriptus, si Spiritus sanctus post- » ea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sa- » cra. » Hæc propositio, a facultatibus Duacensi et Lovaniensi damnata, apud omnes doctores catholicos reputatur falsa; liber enim sic scriptus, licet ab omni errore alienus, dici non posset verba Dei continere: ergo non esset divinus.

Notandum in libris sacris tria distingui posse, videlicet, res, stylum et voces. Constat, ex dictis, inspirationem admittendam esse quoad res, id est, quoad facta et sententias vocibus expressas: sed probabilius videtur eam non exten-

dendam esse, saltem ordinarie, ad stylum et voces. Nam 1° auctor secundi libri Machab. xv, 39, veniam a lectore petit, dicens: *Sin autem minus digne* (scripserim), *concedendum est mihi*; 2° Evangelistæ verba Christi semel prolata, v. g., *Hic est sanguis meus Novi Testamenti*, varie referunt; 3° plures sancti Patres et in primis S. Aug., de Consensu Evangelistarum, l. 2, c. 28, n. 67, expresse docent sententiam loquentis non in diversitate verborum requirendam esse, quia non putandum est veritatem apicibus litterarum quodammodo ligatam esse. 4° Magna est diversitas sermonis inter auctores sacros: at non videtur quomodo tanta existeret diversitas, si Spiritus sanctus ipsas inspirasset voces. 5° Versiones Scripturæ fideles semper habitæ sunt ut verba Dei continentes: at in sententia nobis adversa, solus textus originalis sic recte diceretur. Ergo. Ita nunc communius theologi et Scripturæ sacræ interpretes, contra alios multos, ut *Vence, Discours préliminaire, Dens*, etc., qui dicunt Spiritum sanctum verba Scripturarum diversis auctoribus dictando, se cujusque ingenio accommodasse.

Diximus *saltem ordinarie*; quia generaliter docent theologi quædam verba, ea, v. g., quibus exprimuntur mysteria, Decalogi præcepta, etc., a Spiritu sancto fuisse inspirata. In cæteris omnes admittunt saltem aliquam Spiritus sancti assistentiam, vi cujus semper adhibitæ fuerint voces sensui exprimendo idoneæ.

§ II. — De canonicitate librorum sacrorum.

Κατάλογος, vox Græca, significat regulam, aut catalogum et in posteriori sensu hic sumitur. *Canon* igitur divinarum Scripturarum est catalogus librorum sacrorum. Fieri potest ut aliquis liber sit divinus et non cognoscatur certo ut talis, ac proinde in catalogo seu in canone librorum divinatorum non inscribatur.

Duo hic breviter discutienda occurrunt: 1° qua via libri divini certo cognoscantur, et 2° quinam libri revera sint canonici.

Punctum primum.— *Qua via libri divini certo cognosci possint.*

Lutherani et Calvinistæ, traditionem postponentes et auctoritatem Ecclesiæ evertentes, quinque assignant vias quibus libri divini a non divinis tuto secernantur, scilicet, 1° insertionem in canone Judæorum; 2° admissionem apud omnes primas societates Christianas; 3° evidentiam claram, vi cujus divinitas alicujus libri sese manifestat sicut lux meridiana; 4° testimonium internum Spiritus sancti, nobis aperte manifestantis talem librum fuisse inspiratum; 5° gustum spiritualem quo libros divinos a non divinis secernimus, quemadmodum gustu corporali dulce ab amaro distinguimus. Verum, 1o canon librorum apud Judæos sacrorum a solo refertur Josepho, cujus testimonium haberi non potest ut infallibile; 2° traditiones primarum societatum Christianarum ab Ecclesiæ definitionibus sejunctæ non satis sunt claræ ut omnes anxietates tollant, quod suis exemplis superabundanter ostendunt protestantes, siquidem circa numerum et qualitatem librorum canonicorum sibi concordare nequeunt et in opinionones magis ac magis temerarias abeunt.

Ex dictis in tractatu *de vera Ecclesia* patet alias regulas a protestantibus assignatas prorsus insufficientes esse. Eorum exemplum iterum citari potest in assertionis confirmationem.

PROPOSITIO.

Auctoritas Ecclesiæ est via tuta et unica qua libros divinos infallibiliter cognoscamus.

Prob. 1° Est via tuta. Si enim vera Ecclesia infallibilitate donata fuerit a Christo, ita ut errare non possit in docendo, maxime quando assignat libros depositum fidei continentes. Traditiones Judæorum et Ecclesiarum Christianarum collegit, eas servat ac interpretatur: eis innixa, canonem librorum sacrorum infallibiliter determinat. Ergo 1°, etc.

2° Est via unica. Vel enim est via unica, vel dicendum est vias a protestantibus assignatas sufficere: atqui poste-

rius dici non potest; requiritur enim via clara, omnibus communis et infallibilis: atqui nulla ex viis a Protestantibus assignatis tales habet characteres, siquidem iis utentes, eas invocantes, sibi consentire nequeunt. Aliunde nemo non videt quod clara evidentia, internum Spiritus sancti testimonium et gustus spiritualis sint viæ arbitrariæ, nullo principio innixæ, nullum vinculum commune præ se ferentes, ac proinde ad constituendam fidem communem et infallibilem prorsus insufficientes. Ergo 2°, etc.

Quidam protestantes insufficientiam hujusmodi viarum persentientes, testimonium Christi et Apostolorum invocaverunt: sed 1° illud testimonium absque traditione et auctoritate Ecclesiæ infallibiliter non cognosceretur; 2° divinitatem librorum Novi Testamenti ostendere non potest. Alii fatentur testimonium Veteris Synagogæ et consensum ecclesiarum Christianarum maximi esse ponderis in determinando canone librorum divinatorum: at ista via a definitionibus separata non est clara nec tuta, ut suis exemplis demonstrant protestantes. Ergo, etc.

Punctum secundum.— *Quinam libri revera sint canonici.*

Certum est canonem librorum sacrorum exstitisse apud Judæos a Moyse usque ad Christum, et apud Christianos ab Apostolis usque ad nos; sed ille canon non fuit completus in initio: statim post Moysen complectebatur tantum quinque illius auctoris libros, quibus alii decursu temporis adjecti sunt. Communis Judæorum sententia est Esdræ, scribam seu Legis doctorem, Spiritu divino afflatum, omnes libros sacros tunc notos post captivitatem Babylonicam collegisse et in uno indice seu canone inscripsisse.

In eo canone reperiuntur Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, liber Josue, liber Judicum, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, primus et secundus Esdræ, Esther, Job, liber Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel et duodecim minores Prophetæ. Josephus, l. 1 contra Appionem, cap. 2, dicit libros sa-

eros Judæorum esse numero viginti et duo : quinque Moysis, tredecim Prophetarum, continentes omnia quæ contingerant a morte Moysis usque ad Artaxerxem Longimanum, et quatuor, habentes hymnos, cantica et Dei præcepta. Hi quatuor erant liber Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes et Canticum canticorum. Tredecim Prophetarum sunt : 1º liber Josue ; 2º liber Judicum et Ruth ; 3º duo primi Regum, qui in uno volumine erant sub nomine Samuel ; 4º duo alii, qui simpliciter dicebantur Regum, et unum volumen efficiebant ; 5º duo Paralipomenon, qui etiam unicus erant liber ; 6º libri Esdræ et Nehemiæ, in uno ; 7º Esther ; 8º Job ; 9º Isaia ; 10º Jeremiæ et Lamentationes ; 11º Ezechiel ; 12º Daniel ; 13º duodecim minores Prophetæ.

Hanc divisionem a Josepho relatam attendebat Christus quando dicebat : *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, in Prophetis et in Psalmis de me*, Luc. xxiv, 44.

Post Esdræ detecti sunt libri Baruch, Tobia, Judith et ampliores codices Danielis et Esther, qui, licet inspirati, calamitatibus temporum in oblivionem devenerant ; postea, inspirante Spiritu sancto, scripti sunt libri Sapientiæ, Ecclesiastici, et Machabæorum. Hos libros commemorat Josephus, loco citato, dicens res gestas ab Artaxerce usque ad sua tempora scriptas fuisse, sed illa scripta ejusdem non esse auctoritatis, quia ministerio alicujus prophetæ inter libros sacros nondum erant collocata.

Quod nullus Propheta fecerat, fecerunt Christus et Apostoli, dictos libros habendo ut divinos, et serius Ecclesia eos in suo canone inserendo.

Apud Christianos, S. Joannes, referente Eusebio, Hist. Eccles. l. 3, cap. 24, Evangelia S. Matthæi, S. Marci et S. Luca ab episcopis Asia sibi oblata approbavit, et suum postea scripsit tanquam aliorum supplementum : sic ante finem primi sæculi quatuor Evangelia habebantur ut canonica, et multa Evangelia ab hæreticis fabricata constanter rejecta sunt ut spuria.

S. Polycarpus, in sua Epistola ad Philippenses, apud

Cotel. t. 2, Epistolas et Actus Apostolorum commemorat, pluries eas citans, quibusdam exceptis. Idem reperitur apud S. Ignatium, Epist. ad Philadelphenos, apud Tertull., l. de Præscrip., cap. 36, et generatim apud primos Patres.

Conc. Carth. III, anno 397 celebratum, cui quadraginta et quatuor assistebant episcopi, inter quos S. Aug., et in sexta synodo generali approbatum, hæc habet in canone 47 : « Item placuit ut, præter Scripturas canonicas, » nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicæ Scripturæ, Genesis, etc. » Nominat omnes libros Veteris et Novi Testamenti prout sunt in Vulgata nostra, et addit : « Quia a patribus ista » accepimus in Ecclesia legenda. » Mos itaque jam antiquus erat hos omnes libros habendi ut canonicos. Innocentius I hunc canonem nomine totius Ecclesiæ Occidentalis approbavit, anno 405, epistola ad Exuperium, Tolosanum Episcopum. Synodus generalis sexta, Constantin. celebrata, anno 692, in Trullo, illum approbavit. S. Aug. eundem canonem recenset, de Doctrina Christi, l. 2, cap. 8, 1 part. Eundem pariter habent omnes Ecclesiæ Orientales.

Tandem concil. Trid., sess. 4, illum renovat, eosdem computans libros, et decernens eos integros cum omnibus partibus suis *pro sacris et canonicis* suscipiendos esse.

Synodus a schismaticis Græcis Hierosolymis anno 1672 celebrata, iisdem nominatis libris qui in decreto concilii Tridentini reperiuntur, subjungit : « Hos omnes judicamus esse canonicos et sacram Scripturam confitemur, » quoniam eos tradidit antiqua consuetudo, seu magis » Ecclesia catholica. »

Canon igitur concilii Tridentini, antiquissimæ traditioni Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis conformis, de fide tenendus est ; nec ullo modo audiendi sunt protestantes, qui, nonnullis cavillationibus innixi, aliquos ex dicto canone expungunt libros, nempe in Veteri Testamento quidquid in canone Judæorum superius exposito non continebatur ; et in Novo Testamento, Lutherani rejiciunt Epistolam B. Pauli ad Hebræos, Epistolas SS. Jacobi et Judæ,

secundam B. Petri, secundam et tertiam B. Joannis et Apocalypsim : Calvinistæ vero hos Novi Testamenti libros admittunt.

Notandum libros qui semper fuerunt in canone, dici ab interpretibus *protocanonicos*; eos vero qui tardius in canone inserti sunt, vocari *deuterocanonicos*. Hi autem quorum inspiratio est dubia, quales sunt III et IV Esdræ, vel qui æstimantur suppositi, ut pseudo-evangelia, dicuntur *apocrypha*.

Libri deuterocanonici Veteris Testamenti sunt : Baruchi, Tobia, Judith, Sapientia, Ecclesiastici, duo Machabæorum, et quædam fragmenta Esther ac Danielis. Rationes cur in canone Esdræ non inveniuntur et secundæ fuerint auctoritatis apud Judæos supra exposuimus.

Plures antiqui scriptores ecclesiastici, ut Melito episcopus Sardensis, in secundo sæculo, hos libros omiserunt, vel inferioris auctoritatis crediderunt, et in hoc plus consulebant morem Judæorum quam ecclesiarum traditiones quæ brevi prævaluerunt, *ut patet ex dictis*.

Libri deuterocanonici Novi Testamenti sunt : Epistola ad Hebræos, Epistolæ S. Jacobi et S. Judæ, secunda B. Petri, secunda et tertia B. Joannis, Apocalypsis, et quædam loca Evangeliorum S. Marci, S. Lucæ et S. Joannis, ac Epist. B. Joan. in tractatu *de vera Religione* recensita. Plures afferri possunt rationes cur illa scripta non statim ab omnibus habita fuerint ut canonica, nempe : 1° aliqua erant brevia et ad privatas personas directa : non mirum igitur si quibusdam ecclesiis particularibus diu manserint occulta; 2° alia ad nullam ecclesiam specialius pertinebant; eorum autographa diu latere vel omnino perire potuerunt, et tunc non nisi ex collatione variorum exemplarium exscriptorum textus integer obtineri potuit; 3° libri Novi Testamenti non erant in uno volumine collecti, ut hodie, sed separatim editi : multo facilius ignorari, vel incorrecte divulgari poterant; 4° quoniam in illo tempore multa per omnes ecclesias spargebantur scripta, sub nomine Apostolorum ab hæreticis conficta. Patres et ecclesiæ particulares summam in discernendis veris Scrip-

turis a spuris adhibebant diligentiam, quia minus malum ipsis videbatur suum iudicium circa veras suspendere, quam periculo falsas pro veris assumendi se exponere. Hinc patet canonem in concilio Carth. III exaratum et exhibitum ut traditioni jam antiquæ consentaneum, non leviter fuisse confectum. Quanta igitur est audacia novatorum qui, regulam ab Ecclesia cum tanta maturitate statutam et tam universaliter servatam contemnent, proprio iudicio seu potius temeritate pronuntiare non formidant hos vel illos libros non esse divinos, quia in ipso Ecclesiæ exordio quidam scriptores de illorum inspiratione dubitarunt!

Libri igitur deuterocanonici vere erant ab initio divini, sed tantum eis deerat externa definitio Ecclesiæ eos proponentis ut divinos : prodiit. Ergo, etc.

Quisquis ergo, post decretum concilii Trid. libros deuterocanonicos inferioris haberet auctoritatis quam libros protocanonicos, contra fidem peccaret.

§ III. — De multiplici sensu Scripturæ sacræ.

Librorum divinorum duplex est auctor, scilicet, homo scribens et Spiritus sanctus inspirans; igitur sensus eorum est compositus, intentionem scribentis et Spiritus sancti simul continens. Sensus scribentis sensui Spiritus sancti contrarius esse non potest, sed non repugnat Spiritum sanctum omnes quos intendebat sensus scriptori non semper manifestasse.

Duplex in genere distinguitur sensus Scripturæ sacræ, litteralis nimirum et spiritualis.

Sensus litteralis ille est quem verba immediate significant, v. g., *Deus creavit cælum et terram*; duplex est : proprius, quando verba in naturali sensu accipiuntur, ut in exemplo præcedenti; et improprius seu figuratus, quando verba sensu metaphoricis sumuntur, v. g. *Vicit leo de tribu Juda*, Apocal. v, 5; per leonem enim designatur Christus.

Sensus spiritualis est ille quem res verbis expressæ ex intentione Spiritus sancti mediate significant; ideo vocatur